

NOORTE- KESKUSE MÕJU HINDAMINE

Arendusprojekti kokkuvõte ja noorte lugude
analüüs

2021

Väljaanne on valminud Eesti Noorsootöötajate Kogu noortekeskuste mõju hindamise jätkuprojekti raames.

HARIDUS- JA NOORTEAMET

enk | Eesti Noorsoo-
töötajate Kogu

HEAD LAHENDUSED

Noortekeskuse mõju hindamine. Arendusprojekti kokkuvõte ja noorte lugude analüüs

Rahastaja: Haridus- ja Noorteamet

Väljaandja: MTÜ Head Lahendused & Eesti Noorsootöötajate Kogu

Toimetaja: Piret Talur

Autorid: lk 4-19 Piret Talur, lk 20-30 Marti Taru, lk 31-34 Piret Talur ja Marti Taru

Tartu 2021

ISBN 978-9916-4-0517-8 (pdf)

Sisukord

SISSEJUHATUS	4
Projekt kokkuvõte.....	6
Summary of the project	8
PROJEKTI ÜLEVAADE.....	11
Eeltöö	12
I etapp. Muutuste lugude kogumine noortelt	14
II etapp. Tähtsa muutuse lugude valimine noorsootöötajate poolt	16
III etapp. Kõige tähtsama muutuse lugude valimine peegeldusrühma poolt	17
IV etapp. Metahindamine ja järeldused	18
Järeltöö.....	19
NOORTE LOOD.....	20
Statistiline ülevaade	21
Lugude analüüs.....	23
SOOVITUSED.....	31

SISSEJUHATUS

Tänapäevaste noortekeskuste loomine sai Eestis alguse 2000ndate alguses. Tol perioodil tehti ka esimesed katsed noorsootöö kvaliteedihindamiseks, jõudes 2008.-2009. aastaks esimese spetsiaalselt noortekeskustele suunatud mudeli loomise ja testimiseni Tartu ja Tallinna noorsootöö tegijate koostöös. Toonane JAKOV-mudel, mille nimi tulenes hinnatud viiest tegevuskomponendist (juhtimine, avatud, koostöö, osavõtt, võimalused) jäi siiski ühekordse katsetuse faasi¹.

Veel 2015. aastal oli Eesti noortekeskusi ühendav Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus murelik, et noortekeskuste tegevus ei ole stabiilne. Üheks põhjusena nimetati, et noortekeskuste mõju on keeruline hinnata. „Arenge, mis noorega kas isiklikus või sotsiaalses plaanis toimub, ei pruugi olla koheselt silmale nähtav ning nii võib juhtuda, et kohalik omavalitsus ei oska selle väärtust märgata,“ tõdes toona ühenduse eestvedaja Heidi Paabort².

2016.- 2018. aastal teoks saanud viie riigi koostööprojekti „Noorsootöö mõju edendamine ja levitamine Euroopas“³ katsetati noortekeskustes noorsootöö mõju hindamist noores toimuva ja tema enda poolt teadvustatud muutuse kaudu. Noortekeskuste noorsootöötajad kogusid noortelt individuaalseid lugusid, võrdlesid ja süstematiseerisid neid ning küsisid arvamust valdkonnavälistelt koostööpartneritelt. Tulemusena saadi olulist sisendit, mida noortekeskuse töös säilitada, millest loobuda ja mida uut algatada. Seda lähenemisviisi noortekeskuste mõju hindamisel kasutas mitmel järgmisel aastal omal initsiatiivil Tartu linn, mis oli algatusse kaasatud projektipartneri Eesti Noorsootöötajate Kogu kaudu.

Konkreetses hindamismetoodika pealispinna all on taastärganud suur küsimus, mis on suunanud kasvatusteaduse, hariduse ja noorsootöö küpsemist viimasel veerandsajandil – kuivõrd on noor *objekt*, keegi, kelle jaoks tegutsetakse, kellele luuakse võimalusi, kellele on tähelepanu suunatud ning kuivõrd *subjekt*, keegi, kes osaleb, loob, panustab võrdväärset teiste protsessi osalistega. Tänapäevane noorsootöö on üha enam noorte ja noorsootöötajate koos tegemine, koos otsustamine, koos arenemine. Keskkonna muutused on liiga kiired, et saaksime näha lapsi ja noori anumatena, kuhu valame täiskasvanute tarkust ja lõplikku tõde. Lugupidamine noore kui emotsionaalselt, inimväärikuselt võrdväärse partneri vastu tähendab muuhulgas, et noorelt küsitakse tema arvamust noorsootöö kohta ning seda võetakse noorsootöö kujundamisel arvesse.

Noortekeskuse mõju hindamine ja suurendamine noori kaasavalt, noorte endi poolt jagatud nendega toimuvate muutuste märkamise ja võimendamise kaudu oli praeguses ülevaates kajastava projekti tuum.

¹ Vt Talur, P. (2009). Hea noorsootöö heas noortekeskuses. Noortekeskuste kvaliteediprojekti kokkuvõte. Persona MTÜ : Tartu <http://www.tallinn.ee/est/g6144s48198> Link kontrollitud mais 2021, samuti Talur, P. (2010) Kvaliteedihindamine noorsootöös noortekeskuste näitel. Magistritöö. Tartu Ülikool, Sotsiaal- ja Haridusteaduskond, Sotsioloogia ja sotsiaalpoliitika instituut <http://dspace.ut.ee/handle/10062/14965> Link kontrollitud mais 2021

² Paabort, H. (2015) Miks meile noortekeskused? Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus <https://eestiank.blogspot.com/2015/01/miks-meile-noortekeskused.html> Link kontrollitud mais 2021

³ Developing and Communicating the Impact of Youth Work across Europe. <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/eplus-project-details/#project/2015-3-UK01-KA205-022861> Link kontrollitud mais 2021

Projekti kokkuvõte

Noortekeskuste mõju hindamise projekt toimus 2019. – 2021. aastal Eesti Noorsootöötajate Kogu eestvedamisel ning koostöös Eesti Avatud Noortekeskuste Ühenduse ja Tartu Linnavalitsuse noorsooteenistusega. Projekti rahastas Haridus- ja Noorteameti noorteosakond⁴.

Ettevõtmise juured on 2016.- 2018. aastal teoks saanud viie riigi koostööprojekti „Noorsootöö mõju edendamine ja levitamine Euroopas“⁵. Toonase projekti raames katsetati Suurbritannia, Eesti, Itaalia, Soome ja Prantsusmaa noortekeskustes noorsootöö mõju hindamist noores toimuva ja tema enda poolt teadvustatud muutuse kaudu. Muutust loov hindamine (i.k. *Transformative Evaluation*), nagu selle oma doktoritöös välja arendas Dr Susan Cooper⁶, koosneb neljast sammust:

1. noored jagavad noorsootöötajatele oma noortekeskuse tegevustes osalemisega seotud muutuste lugusid;
2. noorsootöötajad analüüsivad ja valivad tähtsate muutuste lugusid;
3. huvirühmade esindajad arutavad läbi ja valivad kõige tähtsama muutuse loo;
4. noorsootöötajad analüüsivad protsessi ja arendavad oma tööd edasi toetudes noorte lugudele ja huvirühmade esindajate tagasisidele.

Praeguses ülevaates kirjeldatava noortekeskuste mõju hindamise projekti sissejuhatusena toimus 22.11.2019 noortekeskuste mõju hindamise arengupäev, kus osalesid 19 kohaliku omavalitsuse esindajad. Hindamisprotsessiga liitusid 8 Eesti kohalikkude omavalitsust: Tartu linn, Kastre vald, Viljandi linn, Rõuge vald ja Setomaa vald Lõuna-Eestist ning Alutaguse vald, Toila vald ja Mustvee vald Ida-Eestist. Kõigis liitunud omavalitsustes toimus hindamise eeltööna Eesti Noorsootöötajate Kogu ja Eesti Avatud Noortekeskuste Ühenduse esindanute mentorite eestvedamisel noorsootöötajate ettevalmistav koolitus ja arutelu.

Hindamise esimeses etapis koguti kokku noorte lood. See tähendab, et noorsootöötaja küsis noorelt: "Sa oled mõnda aega siin meie juures käinud - mis sa arvad, mis on olnud kõige tähtsam muutus, mis sinuga tänu siin käimisele on toimunud?". Vastuse võis kirja panna noor ise, seda võis ka teha noorsootöötaja või tehti seda koos. Iga projektis osalenud noorsootöötaja kogus 5-10 lugu ja lisas neile oma kommentaari. Kaheksast omavalitsusest koguti noortelt kokku 272 lugu, mis peegeldasid nende arvamust noortekeskuse tegevustes osaledes kogutud muutustest. Oma lugusid jaganud noored olid keskmiselt 15-aastased ning keskuse erinevates tegevustes osalenud ligi 3 aastat. 2/3 oma lugusid jaganud noortest olid 14-20aastased, nooremaid oli neljandik ja vanemaid mõned üksikud. Tüdrukute

⁴ Kuni 2020. aastani tegutses Haridus- ja Noorteameti noorteosakonna asemel iseseisva asutusena Eesti Noorsootöö Keskus.

⁵ Developing and Communicating the Impact of Youth Work across Europe. <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/eplu-project-details/#project/2015-3-UK01-KA205-022861> Link kontrollitud mais 2021

⁶ Cooper, S. 2012. Thesis for the Degree of Doctor for Education in Education for Research. Transformative Evaluation: An Interpretive Study of Youth Workers' Experience of Using Participatory Evaluation. University of Exeter <https://ore.exeter.ac.uk/repository/handle/10036/3759?show=full> Link kontrollitud mais 2021

räägitud lood olid pisut pikemad ja lugusid jaganud tüdrukud olid käinud noortekeskuses mõnevõrra kauem kui poisid.

Projekti teises etapis arutlesid noorsootöötajad selle projekti raames noorte lugude üle kasutades kahte temaatilist abimaterjali: esiteks noortele eluks vajalike oskuste loetelu, nagu seda on soovitanud Euroopa Liidu Nõukogu 2017. aastal⁷ ning teiseks Eesti põhikooli ja gümnaasiumi riikliku õppekava läbivate teemade loetelu⁸. Samadest raamistikest lähtus ka projekti lõpetuseks valminud üldistav analüüs. Kõige suurem osa noori oli enda puhul märganud suhtlemisega seotud muutusi: nende sõnul oli noortekeskuses kogetu tulemusel kasvanud julgus, suhtlemisoskus, sõprade-tuttavate arv. Korduvalt nimetati ära paranenud planeerimisoskus, koostööoskus, esinemisoskus, aga ka konfliktide lahendamise oskus. Isikuomaduste valdkonnas toodi välja meeolelu paranemist, enesekindluse, algatusvõime ja erinevate olukordadega hakkamasaamise võime kasvu. Teisi raamistikes oluliselt peetud aspekte nimetasid noored vähem.

Järgmise sammuna edastasid noorsootöötajad oma keskusest välja valitud olulisemad lood kommenteerimiseks peegeldusrühmale. Peegeldusrühma kutsuti inimesed, kes ei ole ise noortekeskuses noorsootöö tegijad, kuid on seotud noorte eluga ning noortele suunatud tegevuste arendamise ja rahastamisega - kohaliku omavalitsuse volikogu, koolide, lastekaitsevaldkonna, politsei, huvikoolide jne esindajad. Peegeldusrühma koosseis oli kõigis osalenud kohalikes omavalitsustes erinev. Noorsootöötajate poolt välja valitud 10-15 loost sõeluti igas kohalikus omavalitsuses peegeldusrühma poolt omakorda välja 1-2 lugu, mis peegeldusrühma hinnangul näitavad kõige paremini, mida noortekeskuse noorsootöös esile tõsta ja millist mõju peaks noortekeskus noore elus omama.

Neljas, järelde etapp, hõlmas koostöös mentorite toimunud noorsootöötajate arutelu peegeldusrühma tagasiside üle ning plaanide tegemist, kuidas noortekeskuse tööd edaspidi veelgi paremini korraldada. Selle olulise etapi mõju vähendas konkreetse projektiprotsessi puhul tõsiasi, et mitmel puhul sattusid need arutelud Covid-19 ägenemise perioodidele, mistõttu ka noortekeskuste tegutsemise fookus nihkus arendustegevustelt kriisireageerimisalgatustele.

Projektile tõmbas joone alla 10.06.2021 toimunud noortekeskuste mõju hindamise arengupäev, kus projektis osalenud jagasid oma kogemust ning arutati, kas ja kuidas sellist hindamismudelit kasutada edaspidi erinevates noorsootöö asutustes. Projekti kogemust kokku võttes jõuti järeldusele, et muutust loova hindamise meetod ei ole noortekeskuse terviklikuks kvaliteedijuhtimiseks piisav, kuid on noore isikliku tagasiside saamiseks hea lähenemisviis ning täiendab oluliselt seniseid statistika- ja küsitluskeskseid tavasid.

⁷ Nõukogu järeldused, milles käsitletakse noorsootöö rolli selliste noortele eluks vajalike oskuste arendamise toetamisel, mis hõlbustavad noorte edukat üleminekut täiskasvanuikka, kodanikuaktiivsusesse ja tööellu. 15. juuni 2017 [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:52017XG0615\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:52017XG0615(01)&from=EN) Link kontrollitud mais 2021

⁸ Gümnaasiumi riiklik õppekava § 10 <https://www.riigiteataja.ee/akt/129082014021?leiaKehtiv> Põhikooli riiklik õppekava § 14 <https://www.riigiteataja.ee/akt/129082014020?leiaKehtiv> Link kontrollitud mais 2021

Summary of the project

The youth centres' impact assessment project took place between 2019 and 2021 under the leadership of the Estonian Association of Youth Workers and in cooperation with the Association of Estonian Open Youth Centers and Tartu City Government Youth Policy Service. The project was funded by the Department of Youth Affairs of the Estonian Education and Youth Board⁹.

The roots of the endeavor go back to the project "Promoting and disseminating the impact of youth work in Europe"¹⁰ which was carried out between 2016 and 2018 in the cooperation with five countries. Within the framework of that project, youth work centres from the Great Britain, Estonia, Italy, Finland, and France evaluated the impact of youth work on young people's change process through the changes that they see within themselves. Transformative Evaluation as developed by Dr. Susan Cooper in her doctoral dissertation¹¹, consists of four steps:

1. Young people share with youth workers stories of change related to their participation in the activities of their youth centre;
2. Youth workers analyse and select stories of important change;
3. Stakeholders' representatives discuss and select the most important change stories;
4. Youth workers analyse the process and further develop their work based on young people's stories and feedback from stakeholders' representatives.

As an introduction to the youth centres' impact assessment project described in the current overview, a youth centres' impact assessment development day took place on 22.11.2019, which was attended by representatives from 19 local governments. 8 Estonian local governments joined the evaluation process: Tartu, Kastre, Viljandi, Rõuge and Setomaa from Southern Estonia, and Alutaguse, Toila and Mustvee from Eastern Estonia. Introductory training and discussion for youth workers took place in all the joined municipalities in preparation for the evaluation, led by mentors representing the Estonian Association of Youth Workers and the Association of Estonian Open Youth Centers.

In the first stage of the evaluation, stories of the young people were collected. This means that the youth worker asked the young person: "Looking back, what do you think has been the most significant change that occurred for you as a result of coming here?". The answer could be written down by the young people themselves, by a youth worker, or jointly. Each youth worker participating in the project

⁹ Until 2020, the Estonian Youth Work Center operated as an independent institution instead of the Department of Youth Affairs of the Estonian Education and Youth Board.

¹⁰ Developing and Communicating the Impact of Youth Work across Europe. <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/eplu-project-details/#project/2015-3-UK01-KA205-022861> Link checked in May 2021

¹¹ Cooper, S. 2012. Thesis for the Degree of Doctor for Education in Education for Research. Transformative Evaluation: An Interpretive Study of Youth Workers' Experience of Using Participatory Evaluation. University of Exeter <https://ore.exeter.ac.uk/repository/handle/10036/3759?show=full> Link checked in May 2021

collected 5–10 stories and added their comments. A total of 272 stories were collected from young people from eight municipalities, reflecting their views on the changes they had experienced through participating in youth centre activities. The young people who shared their stories were on average 15 years old and had been taking part in various activities in a centre for around 3 years. Two-thirds of the young people who shared their stories were 14–20 years old, a quarter were younger, and a few were older. The stories told by the girls were slightly longer and the girls sharing the stories had been attending the youth centre for a little longer than the boys.

In the second phase of the project, the youth workers discussed young people's stories using two thematic resources: first, a list of life skills for young people as recommended by the Council of the European Union in 2017¹², and second, the cross-curricular topics implemented in the national curriculum of Estonian basic schools and upper secondary schools¹³. The analysis of the stories told by the young people in the framework of the project was also based on the same frameworks. Most of the youngsters had noticed changes related to communication according to their feedback: courage, communication skills, and the number of friends and acquaintances had increased as a result of their experiences at a youth centre. Improvement of planning skills, cooperation skills, presentation skills, as well as conflict resolution skills were repeatedly mentioned. In the field of personal characteristics, better mood, increase in self-confidence, increase in initiative, and increase in ability to cope with different situations had been consistently pointed out. Other aspects that are considered important in the frameworks were mentioned less often.

As the next step, the youth workers forwarded the most important stories selected from their centre to the reflection group for comment. People who are not youth workers in a youth centre, but are involved in the lives of young people and in the development and financing of activities aimed at young people: representatives of the local government council, schools, child protection, police, after-school activity centres, etc., were invited to the reflection group. The composition of the reflection group was different in all participating municipalities. Out of 10–15 stories selected by the youth workers, 1–2 stories were selected by the reflection group in each local government, which in the opinion of the reflection group best show what the youth centre should highlight in their youth work and what kind of impact the youth centre should have on the young person's life.

The fourth phase, the phase of drawing conclusions, encompassed a discussion between the youth workers on the feedback of the reflection group and plans for how to further organise the work of the youth centre. The impact of this important phase was lessened by the fact that these discussions took place during periods of Covid-19 escalation, shifting the focus of youth centres from development to crisis response initiatives.

¹² Council Conclusions on the role of youth work in supporting young people's development of essential life skills that facilitate their successful transition to adulthood, active citizenship and working life [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52017XG0615\(01\)&qid=1620249514391&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52017XG0615(01)&qid=1620249514391&from=EN) Link checked in May 2021

¹³ National curriculum for upper secondary schools § 10

<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/VV/reg/524092014009/consolide> National curriculum for basic schools § 14
<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/VV/reg/524092014014/consolide> Link checked in May 2021

The project was finalized by the development day of the youth centres' impact assessment on 10.06.2021. During the seminar, the participants of the project shared their experiences and discussed whether and how to use such an assessment model in various youth work institutions in the future. Summarising the experience of the project, it was concluded that the method of transformative evaluation is not sufficient for the comprehensive quality management of the youth centre, but it is a good approach to obtain young people's personal feedback and significantly complements the existing statistical and survey-oriented practices.

PROJEKTI ÜLEVAADE

Eeltöö

Projekti avalöögina toimus 22.11.2019 Tartus noortekeskuste mõju hindamise arengupäev „Tähtis lugu“¹⁴. Arengupäeval tutvustas Kaur Kõtsi Eesti Noorsootöö Keskusest noorsootöö kvaliteedihindamise mudeleid ja kogemusi Eestis, Marek Mekk Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendusest mõtiskles noortekeskuse olemuse ja kvaliteedi üle ning Airi Park Eesti Noorsootöötajate Kogu ja Tartu Linnavalitsuse esindajana võttis kokku Tartu linna noortekeskuste senise kogemuse noortekeskuste mõju hindamisega muutuste märkamise lähenemisviisi kasutades. Töötubades saadi noortekeskuste mõju hindamise mentorite Airi Parki, Marek Mekki, Kristel Pisa ja Kaide-Liis Suurvälgi juhendamisel esmane ülevaade mõju hindamise mudeli rakendamisest.

Arengupäeva järgselt oli võimalik registreerida end osalema seekordses mõju hindamise projektis. Hindamisprotsessi otsustasid läbida 8 kohaliku omavalitsuse noortekeskused nagu näidatud allolevas tabelis.

Maakond	Vald	Elanikke ¹⁵	Noortekeskus	Mentor
Ida-Virumaa	Alutaguse vald ¹⁶	4712	Kurtna, Iisaku, Mäetaguse noortekeskused	Marek Mekk
Ida-Virumaa	Toila vald ¹⁷	4657	Voka Avatud Noortekeskus, Kohtla-Nõmme Noortekeskus, Järve Avatud Noortekeskus	Marek Mekk
Jõgevamaa	Mustvee vald ¹⁸	5318	Mustvee Valla Noortekeskus (5 noortetuba: Avinurme, Lohusuu, Mustvee, Raja, Voore)	Marek Mekk
Tartumaa	Kastre vald ¹⁹	5478	Melliste, Roiu, Võnnu noortekeskused	Airi Park
Tartumaa	Tartu linn ²⁰	95 090	Tartu Noorsootöö Keskus (Anne, Ilmatsalu, Lille noortekeskused)	Kristel Pisa

¹⁴ <https://tartu.ee/et/uudised/noortekeskuste-moju-huvilised-kogunevad-tana-tartus> Link kontrollitud mais 2021

¹⁵ Elanike arvud 1.01.2021 seisuga Siseministeeriumi kodulehelt.

https://www.siseministeerium.ee/sites/default/files/dokumentid/Rahvastiku-statistika/eesti_elanike_arv_kovide_loikes_seisuga_01.01.2021.pdf Link kontrollitud mais 2021

¹⁶ <http://www.alutagusevald.ee/> Link kontrollitud mais 2021

¹⁷ <https://toila.kovtp.ee/> Link kontrollitud mais 2021

¹⁸ <https://mustveevald.kovtp.ee/> Link kontrollitud mais 2021

¹⁹ <https://www.kastre.ee/> Link kontrollitud mais 2021

²⁰ <https://tartu.ee/> Link kontrollitud mais 2021

Viljandimaa	Viljandi linn ²¹	16 900	Sakala Keskus (Viljandi Avatud Noortetuba)	Airi Park
Võrumaa	Rõuge vald ²²	5291	Rõuge Noorsootöö Keskus (Misso noortetuba, Ruusmäe noortekoda, Haanja noortemaja, Rõuge noortekeskus, Viitina noortetuba, Nursi noortetuba, Varstu noortemaja, Mõniste noortekeskus)	Kaide-Liis Suurväli
Võrumaa	Setomaa vald ²³	3250	Setomaa Noorsootöö Keskus (Värskas, Mikitamäe, Meremäe noortekeskused)	Kaide-Liis Suurväli

Üldreeglina võeti osalusotsus vastu noortekeskuse tasandil. Osalemise põhjendusena kirjutas näiteks Viljandi Avatud Noortekeskuse juht Tiina Tart nii:

"Soovime saada noortelt tagasisidet avatud noorsootöö arendamiseks, noortele arendavate tegevuste pakkumiseks ja noortealgatuste toetamiseks. Seni puudub läbimõeldud süsteem noortelt tagasiside ja ideede küsimiseks."

Rõuge valla noorsootöö juht Airi Parv tõi osalussoovi põhjenduses esile paljude kohalike omavalitsuste murekoha – liitumisjärgsete noortekeskuste ühtsuse loomise vajaduse:

„Rõuge Noorsootöö Keskus on lühikest aega koondanud enda alla haldusreformi järgsed noortekeskused, mistõttu oleme veel etapis, kus püüame oma nägu kujundada. Meie meeskond on pürgimas ühiste väärtuste ja eesmärkide poole ning projektis osalemine annaks võimaluse saada esimene tagasiside tehtud tööle. Esimene siis selles mõttes, et ühises organisatsioonis pole veel kuidagi noorsootööd hinnatud, arengukava protsess on alles pooleli ning lugude kogumine aitaks kaasa mõtestatud noorsootöö kujundamisele.“

Kohaliku tasandi eeltööna toimus noortekeskus(t)e noorsootöötajate ettevalmistav koolitus ja arutelu, pandi paika ajakava ning alustati projekti kommunikeerimisega väljapoole noortekeskuse noorsootöötajate ringi.

²¹ <http://www.viljandi.ee/> Link kontrollitud mais 2021

²² <https://rouge.kovtp.ee/> Link kontrollitud mais 2021

²³ <https://setomaa.kovtp.ee/> Link kontrollitud mais 2021

I etapp. Muutuste lugude kogumine noortelt

See etapp tähendas, et noortelt küsiti: "Sa oled mõnda aega siin meie juures käinud - mis sa arvad, mis on olnud kõige tähtsam muutus, mis sinuga tänu siin käimisele on toimunud?" ning pandi vastus võimalikult pikalt ja põhjalikult kirja. Eeldatav vastaja oli 14-15aastane ja keskuse avatud ruumi esmakordselt tulnud vähemalt 3 kuud tagasi (st ei olnud ühekordne külastaja või ainult ühes tegevuses osaleja (nt ainult ühel korral töömaleva rühmas käinud)). Eesmärk oli, et iga noorsootõtaja kogub 8-10 lugu ja lisab neile oma kommentaari. Kokku oleks sel juhul saadud noortekeskusest või noortekeskuste grupist 40-50 lugu, mis vormistatakse ühtses stiilis ja hoitakse tulevaseks analüüsiks alles. Lugude koguarv jäi siis mõnevõrra oodatust väiksemaks – enim oli takistuseks see, et mitmel pool olid noortekeskuste külastajad soovitud vanuserühmast oluliselt nooremad.

Toila vallas võttis Toila valla Spordi- ja Kultuurikeskuse noorsootöajuht Elisabeth Purga saadud info kokku järgmiselt:

„Paljud noored tõid välja, et noortekeskus on neile teiseks koduks, kuna seal on turvaline ja stressivaba õhkkond ning samuti toodi välja, et see on mõnele noorele ainuke koht, kus ta end nii tunda saab. Õhkkond on keskustes sõbralik ning kiusamine peaaegu olematu. Noortekeskust külastavad noored saavad omavahel hästi läbi ning seal avaneb võimalus eri vanuses noorte omavaheliseks suhtluseks. Tihtilugu tehakse noortekeskuses koos koduseid töid, kus suuremad on väiksematele abiks. Samuti õpetatakse üksteisele ka muud, näiteks kui keegi on osav piljardi mängimises, jagatakse lahkelt õpetusi ka teistele. Noored näevad üksteiselt õppimises suurt väärtust. Noortekeskuse kaudu on paljud noored leidnud omale häid sõpru ning koos noortekeskuses käies kasvab grupitunnetus ja erinevad sotsiaalsed oskused (nt ausus, koostöö). /---/ Noorsootöö tegevustes osalemisele lisaks saavad noored kaasa lüüa ka ise nende korraldamises ja loomises, mis on noorte sõnul neile ohtralt julgust ja pealehakkamisindu andnud.“

Selles etapis oli aeg anda ka kohalikule kogukonnale toimuvast märku. Nii näiteks ilmus väike artikkel Rõuge valla noorsootöö spetsialistilt Airi Parvelt Rõuge valla lehes „Mägede Hää!“ (vt järgmiselt lehelt). Toila vallas anti toimuvast kõigepealt ülevaade Voka noortekeskuste kodulehel²⁴ ja seejärel ilmus Elisabeth Purga üsna põhjalik kokkuvõttev artikkel 12.01.2021 Toila Valla Lehes²⁵. Mustvee valla noortekeskuse juhataja Laidi Grauen tõi mõju hindamise projektis osalemise esile keskuse tööd kajastavas artiklis piirkonnalehes „Vooremaa“²⁶. Setomaa Noorsootöö Keskuse juhataja Triinu Arond

²⁴ <https://toilanoored.wixsite.com/noortekeskus/single-post/2020/01/31/noortekeskuste-m%C3%B5ju-hindamine-muutuste-m%C3%A4rkamise-kaudu> Link kontrollitud mais 2021

²⁵ https://toila.kovtp.ee/documents/1433808/2372703/toila_valla_leht_0121.pdf/61091514-ec83-4abf-a1fd-4b8bff637604 Link kontrollitud mais 2021

²⁶ <https://www.vooremaa.ee/mustvee-valla-noortekeskust-ootab-tegus-aeg/> Link kontrollitud mais 2021

kirjutas noortekeskuste tööst, sealhulgas mõju hindamisest pikema loo pealkirjaga „Noorsootööst Setomaal“ kohaliku lehe 2020. aasta veebruarikuu numbris²⁷.

Noortekeskuste mõju hindamine muutuse märkamise kaudu

RÕUGE NOORSOOTÖÖ KESKUS

Rõuge Noorsootöö Keskuse noorsootöötajad viivad Rõuge vallas läbi noorsootöö mõju hindamise analüüsi. Projekti käigus kogutakse ja analüüsitakse meie noortekeskustes noorte endi räägitavaid lugusid sellest, kuidas noortekeskuse tegevuses osalemine on nende elu mõjutanud. Projektis osalevad Eesti Noorsootöötajate Kogu, Eesti Noortekeskuste Ühendus ja Eesti Noorsootöö Keskus. Projekti käigus saavad kaheksa kohalikku omavalitsust viia läbi noortekeskuse mõju hindamist Tartus testitud meetodil, kusjuures projekti jooksul on neile toeks mentor ja kaetakse ka osa kuludest.

Rõuge Noorsootöö Keskus on hetkel projekti esimeses etapis, kus kogutakse noorte käest lugusid. See tähendab, et noorsootöötaja küsib noorelt: „Sa oled mõnda aega siin meie juures käinud – mis sa arvad, mis on olnud kõige tähtsam muutus, mis sinuga tänu siin käimisele on toimunud?“ ning vastus pannakse võimalikult põhjalikult kirja. Kogutud 40–50 loost valitakse välja 10–15, millele lisatakse noorsootöötaja kommentaar. Edasi liiguvad lood peegeldusrühma, kuhu on kaasatud inimesed, kes ei ole noortekeskuses noorsootöö tegijad, kuid on seotud noorte eluga. Peegeldusrühm valib välja 1–2 lugu, mis näitavad kõige paremini, mida keskuse noorsootöös esile tõsta ja millist mõju peaks keskus noore elus omama.

Airi Parv

Rõuge valla noorsootöö spetsialist

Artikkel Rõuge valla lehes „Mägede Hääl“ 26.03.2020²⁸

²⁷ <https://setomaa.kovtp.ee/documents/17842494/26751743/Ajaleht+Setomaa+veebuar.pdf>/ lk 7. Link kontrollitud mais 2021

²⁸

https://rouge.kovtp.ee/documents/822972/26351189/04.+M%c3%a4gede+H%c3%a4%c3%a4|_26.03.2020.pdf/80a01960-5f8e-43cb-ab54-2ba0fe18ef27?version=1.0 Link kontrollitud mais 2021

II etapp. Tähtsa muutuse lugude valimine noorsootajate poolt

Selles etapis oli eesmärgiks kogutud 40-50 loost välja valida 10-15 lugu, millele lisada noortekeskus(t)e noorsootajate ühine kommentaar. Välja valitud lood koos kommentaaridega olid mõeldud edastamiseks peegeldusrühmale. Lugude grupeerimiseks soovitati projekti raames kahte vaatenurka: temaatilist jagunemist esiteks eluks vajalike oskuste arendamise²⁹ ja teiseks üldhariduskooli õppekava läbivate teemade³⁰ järgi. Samas oli igati sobiv ka grupeerida ja valida lugusid noorsootajate endi tunnetuse järgi. Raamistikud pakuti välja, sest projektile eelnenud Tartu linna noortekeskuste kogemus näitas, et ilma suuniseta, mida lugudes tähele panna, kipub diskussioon struktuuri puudumise tõttu hajuma. Samuti kasutavad erineva ettevalmistusega noorsootajad noorte kogemuse kirjeldamiseks sedavõrd erinevat sõnavara, et neil võib olla raske üksteist mõista. Ka sellest takistusest saab hõlpsamini üle, kui võtta abiks mõni formaalne raamistik.

Üldreeglina nägi protsess välja nii:

1. Lood olid välja trükitud, et neid saaks laua peal teemavaldkondadesse jagada. Igal lool oli oma number ja loo kogunud noorsootaja kommentaar.
2. Kõik noorsootajad lugesid läbi kõik lood kas paberkandjal või arvutis.
3. Kõik noorsootajad märkisid lugemise käigus iga loo juurde märksõnad kokku lepitud jaotuse järgi - kas eluoskused, õppeteemad või vabalt pähe tulevad märksõnad.
4. Järgmise sammuna jagati lood laual valdkondadesse vastavalt individuaalsetele jaotustele.
5. Seejärel arutati ja lepidi kokku, milline on rühma ühine otsus, kuhu valdkonda lugu kuulub ehk mis on selle olulisimad märksõnad.
6. Lõpetuseks kirjutati välja valitud 10-15 loole noorsootajate ühine kommentaar.

Välja valitud lood edastas protsessi koordinaator (nt noortekeskuse juht) peegeldusrühmale edasiseks aruteluks.

²⁹ Nõukogu järeldused, milles käsitletakse noorsootöö rolli selliste noortele eluks vajalike oskuste arendamise toetamisel, mis hõlbustavad noorte edukat üleminekut täiskasvanuikka, kodanikuaktiivsusesse ja tööellu. 15. juuni 2017 [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:52017XG0615\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:52017XG0615(01)&from=EN) *Link kontrollitud mais 2021*

³⁰ Gümnaasiumi riiklik õppekava § 10 <https://www.riigiteataja.ee/akt/129082014021?leiaKehtiv> Põhikooli riiklik õppekava § 14 <https://www.riigiteataja.ee/akt/129082014020?leiaKehtiv> *Link kontrollitud mais 2021*

III etapp. Kõige tähtsama muutuse lugude valimine peegeldusrühma poolt

Selles etapis kutsuti inimesed, kes ei ole ise noortekeskuses noorsootöö tegijad, kuid on seotud noorte eluga ning noortele suunatud tegevuste arendamise ja rahastamisega (kohaliku omavalitsuse volikogu, koolide, lastekaitsevaldkonna, politsei, huvikoolide jne esindajad), osalema peegeldusrühmas. Selle ülesandeks oli noorsootöötajate poolt välja valitud 10-15 loost omakorda välja sõeluda 1-2 lugu, mis peegeldusrühma hinnangul näitavad kõige paremini, mida noortekeskuse noorsootöös esile tõsta ja millist mõju võiks noortekeskus noore elus omada.

Igas kohalikus omavalitsuses kujunesid peegeldusrühmad mõnevõrra erinevaks. Näiteks Kastre vallas kogunesid arutelule

- Melliste Algkooli huvijuht Janika Hinto,
- Sillaotsa Kooli sotsiaalpedagoog Jane Merits,
- Võnnu Kooli direktor Valdek Rohtma,
- Lõuna prefektuuri noorsoopolitseinik Kirsika Jõks,
- kultuurispetsialist Ülle Seire,
- haridusspetsialist Katrin Nurm,
- lastekaitse spetsialist Triinu Limbak.

Mõju hindamise protsessi korraldanud Melliste Noortekeskuse juhtiv noorsootöötaja Kirsika Mühlberg võttis kogemuse kokku nii:

„Lauale kerkisid huvitavad ning kõiki spetsialiste puudutavad arutelud ning kuigi esialgu oli keeruline valida lugude seast see üks kõige olulisem, siis lõpuks see siiski õnnestus. Peegeldusrühm valis välja kaks noorte endi poolt märgatud kõige erilisemat ja olulisemat muutuse lugu. Oluliselt jäi kõlama Janika Hinto poolt välja toodud tähelepanek, et noorsootööd ei teha noortele, vaid seda planeeritakse ja tehakse koos noortega! Ta pidas antud taktikat tähtsaks, et ka enda töös seda rohkem rakendada. Noorsootöö mõju on olnud raske hinnata, kuid kasutusele võetud muutuste märkamise protsess on väga vajalik ning efektiivne tööriist noorsootöö arenguks noortekeskustes, vallas, linnas või koguni terves riigis.“³¹

³¹ https://www.kastre.ee/documents/18139828/18434686/meie_kastre_november_2020_web.pdf/ lk 6 Link kontrollitud mais 2021

IV etapp. Metahindamine ja järeldused

Protsessi nimi „Muutust loov hindamine“ tähendab, et selle tulemusena peaks noortekeskuse töös toimuma mingit sorti muutused. Seega on tähtis pärast peegeldusrühma tagasisidet võtta aega noortekeskuses toimuvaks aruteluks ühelt poolt sellest, kas lugusid oli kerge koguda ja miks, mis võiks olla lugude kogumise ja järgmistes etappides edaspidi teisiti ning mida tähendas selle protsessi läbimine iga noorsootõtaja jaoks isiklikult; teiselt poolt aga selleks, et otsustada, mida peaks noortekeskuse töös jätkama, millest loobuma ja mida uut tegema toetudes kogutud lugudele ja peegeldusrühmalt saadud tagasisidele.

Selle etapi tõhusust piiras konkreetse projektiprotsessi puhul tõsiasi, et mitmel puhul sattusid järelarutelud Covid-19 ägenemise perioodidele, mistõttu ka noortekeskuste tegutsemise fookus nihkus arendustegevustelt kriisireageerimisalgatustele. Siiski kõik järelarutelud toimusid ning eeldatavasti omavad mõju noortekeskuse tegevusele edaspidi. Nii näiteks pidasid Toila, Mustvee ja Alutaguse valla noortekeskused ühise järelseminari, mis lähendas eri valdade noorsootöö tegijaid ja oli potentsiaalsete uute koostööde alguseks.

Üks oluline tulemus, mida noorsootõtajad tajusid, kuigi seda peegeldusrühma poolt otse välja ei pruugitud öelda, oli noortekeskuse töö vastu tekkiv suurem lugupidamine. Mida kaugemal oli olnud peegeldusrühma liige oma igapäevatöös noortekeskuse tegemistest, seda enam võis tal olla eelarvamusi või teadmatust seoses sellega, mida ja kuidas noortekeskuses tehakse. Noorte lugusid lugedes sai noortekeskuse töö olemus ja mõju selgemaks ning koos sellega suurenes respekt keskuse ja selle töötajate vastu.

Järeldöö

Tavapärasel hindamisprotsessis on selle etapi sisuks säilitada protsessi kirjeldus ja noorte lood, et neid edaspidi aastati võrrelda. Noorte lugudest, nende analüüsist ja peegeldusrühma tagasisidest tehtud järelduste juurde on asjakohane pöörduda tagasi uue aasta või hooaja tegevusplaani tegemisel.

Praeguses ülevaates kirjeldatavas projektiprotsessis oli kohalike omavalitsuste üleseks järeltegevuseks noortekeskuste mõju hindamise arengupäev „Tähtis lugu 2“ 10.06.2021. Arengupäeva külalissetekanded tegid Dr Susan Cooper ja Dr Jon Ord Plymouth Marjon University (Suurbritannia) haridusteaduste instituudist, tutvustades muutust loova hindamise juuri ning viie riigi rahvusvahelise koostööprojekti tulemusi. Osalenud noortekeskuse kogemust jagas endine Toila Noortekeskuse juhataja Elisabeth Purga ning mentori vaatenurka avas Kristel Pisa Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendusest. Ühiselt arutati, kas ja kuidas sellist hindamismudelit kasutada edaspidi erinevates noorsootöö institutsioonides: huvikoolides, noortelaagrites jm. Projekti kogemust kokku võttes jõuti järeldusele, et muutust loova hindamise meetod ei ole noortekeskuse terviklikuks kvaliteedijuhtimiseks piisav, kuid on noore isikliku tagasiside saamiseks hea lähenemisviis ning täiendab oluliselt seniseid statistika- ja küsitluskeskseid tavasid.

NOORTE LOOD

Statistiline ülevaade

Lugusid koguti kaheksa omavalitsuse noortekeskustes – kõige enam kogunes neid Tartust (75) ja kõige vähem Mustveest (15) ning Kastrest (16). Rõuge vallast sai kirja 49 lugu, Viljandi linnast 40, Setomaalt ja Toilast kummastki 29 ning Alutaguse vallast 19. Kokku oli analüüsis 272 lugu.

Noormehed ja neiud oli lugude jagajate seas enam-vähem võrdselt esindatud (vastavalt 49 ja 51 %). Noormeeste lood olid keskmiselt 206 tähemärki pikad ning nende kogemus noortekeskuses oli keskmiselt 2,7 aastat. Neidude lood olid keskmiselt 365 tähemärki pikad ja nende kogemus noortekeskuses oli keskmiselt 3,1 aastat.

Oma lugusid jaganud noored olid keskmiselt 15-aastased ning keskuse erinevates tegevustes osalenud ligi 3 aastat. Noortekeskuses käidud keskmine aeg oli 2,9 aastat, kõige lühem periood oli 2 nädalat ja kõige pikem 14 aastat (nii vastanu vanuseks oli märgitud 21 aastat). Vanusevahemik oli 9 kuni 27 aastat, 14-20 aastaseid oli 188 ehk 69%, nooremaid oli 71 ehk 26% ja vanemaid oli 9 ehk 3%. Kõige rohkem oli 13,5 kuni 15aastaseid noori – 90 ehk 33%. Viie noore (2%) vanus ei olnud märgitud. Selline vanusstruktuur tähendab, et 14-20aastaste kõrval on märgatavalt esindatud 9-13aastaste noorte arvamused ja kogemused, kuid vanemate kui 20aastaste omad mitte.

Räägitud lugude pikkus oli vanusegrupiti oluliselt erinev:

1. noorimas grupis oli vastuse pikkus keskmiselt 202 tähemärki,
2. keskmises vanusgrupis oli vastuse pikkus keskmiselt 487 tähemärki,
3. vanimas grupis oli vastuse pikkus keskmiselt 372 tähemärki.

Lugude kirjapanekuks kasutati kolme meetodit:

1. Vastuse küsimusele kirjutas noor ise ja saatis noorsootõtajale. Enamasti eelnes sellele noore ja noorsootõtaja vaheline silmast silma suuline vestlus. Selliseid lugusid oli 75.
2. Vastuse küsimusele kirjutas noorsootõtaja eelnenud vestluse põhjal. Selliseid lugusid oli 70.
3. Vastus küsimusele kujunes online vestluse käigus ehk loo kirjutasid koos noor ja noorsootõtaja. Enamasti oli selleks keskkonnaks, kus vestlus toimus, Facebook'i messenger. Selliseid lugusid oli 122.

Info meetodi kohta puudus 5 loo puhul.

Allolev tabel iseloomustab vastanuid vastuste kogumise meetodi põhjal.

	Ise	Koos	Noorsoo- tõtaja
Vastanute arv	75	122	70
Keskmine vanus, aastat	14,2	16,1	14,5
Sugu			
Mees	57%	36%	62%
Naine	43%	63%	38%
Keskmine noortekeskuses käidud aeg aastates	2,9	3,3	2,2
Keskmine vastuse pikkus tähemärkides	269	323	233

Tabelist on näha, et iseseisvalt ja noorsootõtaja poolt kirjapandud vastused on omavahel üsna sarnased: vastanute keskmised vanused on ligilähedased (14,2 ja 14,5 aastat), ka sooline jaotus on sarnane (naisi 43% ja 38%). Kategooria, kus vastus pandi kirja koos, erineb kahest teisest kõikide karakteristikute poolest: see rühm on suurim, vastanute keskmine vanus on (kõige) kõrgem, keskmine noorte keskuses käimise aeg on (kõige) kõrgem, vastuse keskmine pikkus on kõige suurem ja neidude osakaal on kõige suurem. Ilmnenud mustrit võiks seletada sellega, et noorsootõtajad said vastused suurema tõenäosusega nendelt noortelt, kellega neil on hea klapp: kellele meeldib noorte keskuses käia (nad on seal käinud suhteliselt kaua), kes on isiksusena küpsemad (mida kirjeldab hästi vanus, mis on kõrgeim), kes on hea eneseväljendusoskusega (pikim vastuse pikkus) ja kes on noorsootõtajaga samast soost (enamik noorsootõtajaid on naissoost ning ka selles kategoorias on enamik vastanuid naissoost).

Lugude analüüs

Analüüsiks on kasutatud deduktiivset lähenemist – lugusid on analüüsitud lähtuvalt eelnevalt valitud kahest kontseptuaalsest raamistikust.

1. Euroopa Liidu Nõukogu poolt vastu võetud noorsootöö rolli puudutava dokumendi³² neli eluuskuste kategooriat:
 - inimestevahelised suhted - juhtimisoskus, konfliktide lahendamine, planeerimine ja organiseerimine, rühmatöö, läbirääkimised, kultuuridevaheline teadlikkus;
 - suhtlusoskus - seisukohtade ja arvamuste väljendamine (ja nende kuulamine), aruteludes ja mõttevahetustes osalemine, digikirjaoskus ja meediapädevus, esitlemine, toetustegevus;
 - kognitiivsed oskused - kriitiline mõtlemine, analüüsisuutlikkus, loov mõtlemine, probleemide lahendamine, otsuste tegemine, tõlgendamine, hindamine;
 - isikuomadused - enesekindlus, enesehinnang, paindlikkus (resilientsus), iseseisvus, algatusvõime, empaatiavõime.
2. Riiklike õppekavade³³ kaheksa läbivat teemat:
 - elukestev õpe ja karjääri planeerimine;
 - keskkond ja jätkusuutlik areng;
 - kodanikualgatus ja ettevõtlikkus;
 - kultuuriline identiteet;
 - teabekeskond;
 - tehnoloogia ja innovatsioon;
 - tervis ja ohutus;
 - väärtused ja kõlblus.

Kokku esitavad need kaks dokumenti kaksteist erinevat kategooriat. Nii nende skeemide vahel tervikuna kui nendesse kuuluvate mõnede kategooriate vahel on ilmselt võimalik leida teatud ühisosa - need on osaliselt kattuvad. Praeguse projekti raames sellist osalise kattuvuse analüüsi ei ole läbi viidud, st neid kahte raamistikku ja nendes sisalduvaid kategooriaid on käsitletud eraldiseisvatena.

Esmese leiuna saab välja tuua, et noorte poolt räägitud lood langesid osadesse kategooriatesse, mitte kõikidesse, st oli kategooriaid, kuhu ei langenud ühtegi vastust. Kõik lood mahtusid kuude kategooriasse: inimestevahelised suhted, suhtlusoskus, isikuomadused, elukestev õpe ja karjääri planeerimine, kodanikualgatus ja ettevõtlikkus, tervis ja ohutus. Teisalt, ükski vastus ei langenud kategooriatesse kognitiivsed oskused, keskkond ja jätkusuutlik areng, kultuuriline identiteet, teabekeskond, tehnoloogia ja innovatsioon, väärtused ja kõlblus.

³² Nõukogu järeldused, milles käsitletakse noorsootöö rolli selliste noortele eluks vajalike oskuste arendamise toetamisel, mis hõlbustavad noorte edukat üleminekut täiskasvanuikka, kodanikuaktiivsusesse ja tööellu. 15. juuni 2017 [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:52017XG0615\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:52017XG0615(01)&from=EN) Link kontrollitud mais 2021

³³ Gümnaasiumi riiklik õppekava § 10 <https://www.riigiteataja.ee/akt/129082014021?leiaKehtiv> Põhikooli riiklik õppekava § 14 <https://www.riigiteataja.ee/akt/129082014020?leiaKehtiv> Link kontrollitud mais 2021

Teiseks, enamik noori on oma vastuses maininud mitut muutust. Küsimuseks oli kokku lepitud "Sa oled mõnda aega siin meie juures käinud - mis sa arvad, mis on olnud kõige tähtsam muutus, mis sinuga tänu siin käimisele on toimunud?" Selle põhjal võinuks oodata, et noored toovad oma lugudes välja vaid ühe, kõige tähtsama muutuse. Võimalik, et noored peavad kõiki vastuses esitatud muutusi väga olulisteks. Samuti võivad kõik mainitud muutused moodustada noorte jaoks mingis mõttes terviku või esindada ühe ulatuslikuma muutuse erinevaid aspekte. Võib arvata, et osad vastajad esitasid kõik muutused, mis neil meelde tulid – reageerides peamiselt küsimuses esinevale sõnale „muutus“ ja mitte valides nende hulgast kõige tähtsamat. Mitme muutuse nimetamine tähendab, et erinevatesse kategooriatesse kuuluvate vastuste arv kokku on suurem kui 272.

Mõned noored vastasid, et noortekeskuses käimine ei ole midagi muutnud. Selliselt vastanuid oli siiski vähe, vaid mõned. Osaliselt võis selliste lugude väike arv olla tingitud sellest, et noortekeskus ongi väga efektiivne noortes muutuse esilekutsuja; osaliselt aga suunavast küsimusest – küsimus ise väljendas veendumust, et noores on toimunud mitu muutust, üks neis on olnud tähtsam kui teised. Võimalik on ka see, et osad noored, kes enda puhul ei tunnetanud tugevaid muutusi, jätsid oma loo jagamata.

Järgmistes osades saab ülevaate erinevatesse kategooriatesse kuuluvatest vastustest. Eristatud kategooriaid illustreerivad ka tsitaadid vastustest. Iga tsitaadi järel on sulgudes antud vastaja sugu, vanus ja noortekeskuse tegevuses osalemise aeg aastates. Tsitaatide kirjalpilt on muutmata.

Suhtlusoskus

Suhtlusoskus tähendab seisukohtade ja arvamuste väljendamist (ja nende kuulamist), aruteludes ja mõttevahetustes osalemist, digikirjaoskust ja meediapädevust, esitlemist, toetustegevusi (i.k. *expressing (and listening to) views and opinions, discussing and debating, digital and media literacy, presentation, advocacy*).

Paljud sellesse kategooriasse paigutatud lood on suhteliselt üldsõnalised ja piirduvad tõdemusega, et suhtlen nüüd rohkem. Konkreetsemad muutused, mida on märgitud, rõhutavad avatust, avatum olemist, mõned on märkinud ka häbelikkuse vähenemist. Paljud märkisid, et nad on muutunud teiste suhtes sõbralikumaks.

Sageli nimetatakse julguse kasvu ja paljuski on seda mainitud seoses suhtlemisega. Ühelt poolt näevad noored, et julguse kasv on viinud tihedama suhtlemiseni:

„Ma olen palju julgem ja suudan palju rohkem inimestega suhelda. Ja ka Noortekeskuses käimine on andnud mulle palju julgust, näiteks julgust proovida uusi asju ja julgust oma mõtteid välja öelda ning uute inimestega suhelda.“ (N, 14, 0,75)

Samas on esindatud ka vastupidine arusaam põhjuse ja tagajärje seosest ehk esmalt on kasvanud julgus noortekeskuse keskkonnas ja selle tagajärjel on noor saanud tuttavaks uute inimestega:

„Tänu noortekeskusele olen saanud palju uusi tutvusi, enesekindluse ning julguse suhelda inimestega rohkem. Olen tutvunud teiste huvitavate valla noortega, kellest on saanud nii head sõbrad kui ka motiveerivad vestluskaaslased.“ (N, 20, 13)

Raske on öelda, mis põhjustab mida – kas uued tuttavad julguse kasvu või julguse kasv uusi tuttavaid – ja kumb neist on tähtsam, kuid lugude põhjal tundub, et julguse kasv ja suhtlemise elavnemine käivad käsikäes. Selle projekti raames tuleb neid neid mõlemaid käsitleda noorte narratiivsete kirjeldustena ja selles mõttes on mõlemad võrdväärsed - kirjeldavad noorte mõttemaailma. Ei ole alust eelistada ühte kirjeldust teisele.

Nii julguse kui suhtlemise kasv on seotud uute kaaslastega. Väga suur osa vastanutest on öelnud, et nad on saanud uusi sõpru, tuttavaid, kontakte noortekeskuses – see ongi kõige arvukam muutuse kategooria üldse 77 mainimisega. Uusi tuttavaid, sõpru seostatakse vastustes erinevate teemadega – kord koos korraldatavate üritustega, kord noortekeskuse meeldiva õhkkonna ja toredate kaaslastega, kord koos mängimisega, kord suhtlemisega, kord suvemalvaga jne. Vastustest ei selgu, et uued kontaktid, sõbrad ja tuttavad oleksid seotud mingi konkreetse taustaga, pigem on uute kontaktide saamise näol tegemist üldistunud aspektiga noortekeskuse tegevuses osalemisel.

Kindlasti kuulub suhtlusoskuse hulka esinemis-/esitlemisoskus. Esinemisoskust mainides on noored silmas pidanud suures osas teiste ees oma mõtete väljendamist mingi ürituse planeerimise ja läbiviimise kontekstis: õhtujuht, ürituse korraldaja. Üks noor avaldas, et on õppinud laulma ja esinenud. Seega esinemisoskusena kirjeldatud kogemuse puhul on eluoskuste klassifikatsioonis tegemist interpersonaalse suhtlemise, mitte suhtlusoskuse alase kogemusega.

Inimestevahelised suhted

Inimestevahelised suhted kätkevad endas järgmiste oskuste ja omaduste arengut: juhtimisoskus, konfliktide lahendamine, planeerimine ja organiseerimine, rühmatöö, läbirääkimised, kultuuridevaheline teadlikkus (i.k. *leadership, conflict resolution, planning and organising, teamwork, negotiating, inter-cultural awareness*).

Sellesse kategooriasse langesid paljud lood. Ürituste korraldamise oskuse arengut on otseselt nimetanud 27 noort. Sellesse kategooriasse on kodeeritud aga ka need vastused, kus noored on rääkinud osalemisest ürituste korraldamisel, mitte otseselt ürituste korraldamise oskuste arengust. Seda seepärast, et on üsna tõenäoline, et igas ürituse korraldamises osalemine annab ka kogemuse ja suurendab seeläbi korraldamisoskust.

Enamik lugusid on suhteliselt lühikesed ja lihtsa sisuga, nagu näiteks järgnev:

„Läbi noortekeskuse avastasin kui lihtne ja tore on tegelikult ürituste korraldamine ning nüüd tegelen loovtöö jaoks tegevusteatriga.“ (N, 14, 2)

Osad lood on aga keerulisemad, laiema vaatega ning sisaldavad ja seostavad korraldamise erinevaid aspekte. Seda illustreerib järgmine tsitaat:

„Sain teada, et projekti tegemine nõuab palju ettevalmistamist ja oli kohati raske, kuid see oli lõbus ja teeksin seda uuesti, ei karda. Veel sain teada, et kui midagi teha, siis hea on teha koos inimesega, kellega tunnen ennast hästi ja me peame üksteist usaldama.“ (N, 9, 0,5)

Omaette teemana ilmnes vastustes projektikirjutamisoskus, seda oli maininud 15 noort. Vastustest aimus, et projekti kirjutamine tähendab teatud vastutuse võtmist, sest tegemist on projektijuhi positsiooniga. Lihtsalt sündmuse korraldamises osalemine on lihtsam – kuigi see sisaldab koostööd, suhtlemist, tehnilisi oskusi, siis ei sisalda eesmärkide planeerimist, teiste inimeste tegevuste planeerimist, tegevuste täitmise tagamist, vastutamist jt aspekte, mis on vajalikud tagamaks projekti või sündmuse edukat toimumist.

„Kui olin 15 aastane, siis kirjutasime noortekeskuses noortevahetuse projekti välismaale. Esimene ei läinud läbi, aga meie ikka nii väga tahtsime seda teha, siis aasta aega parandasime seda ja lõpuks saime rahastuse ja kamba kokku, käisime Rumeenias ja üldkokkuvõttes see kõik õnnestus. See on jäänud mulle väga meelde ja tänu sellele asun ise järgmine aasta ülikoolis õppima ettevõtlust ja projektijuhtimist. See et ma kuulusin noortekeskuse aktiivgruppi, see andis mulle tulevikuplaani. Leidsin endale idee tööst ja tulevaseks eluks (elu kutse), mida soovin kunagi teha - kirjutada projekte ja neid läbi viia nii eestis kui välismaal.“ (N, 20, 5)

14 noort tõid välja koostööoskuste arengu. Kui osad vastustest räägivad meeskonna juhtimise oskustest, siis teised vastused jäävad üldsõnalisemateks, mainides lihtsalt koostööoskust. Meeskonnatöö on oma olemuselt keerulisem ja laiem kui koostööoskus, hõlmates ka meeskonna kujunemise erinevad faasid, rollide ja ülesannete kujunemise. Meeskonnatööoskuse kujunemine eeldab enamat kui lühiprojektides osalemist.

„Noortekeskuses on mitmesuguseid inimesi, kellega saad hästi läbi ja jätkad suhtlemist isegi noortekeskusest väljaspool ja selliseid kellega väga ei klapi, aga projekte on väga hea koos teha. Olen õppinud tegema koostööd nendega, kes mulle ei meeldi.“ (N, 14, 4)

Eraldi on nimetatud ka oskust planeerida mingi eesmärgi saavutamist, seda on teinud 6 noort. Planeerimisoskus sisaldab nii eesmärkide ja vaheeesmärkide seadmist kui eraldi tegevuste planeerimist nii lõpp- kui vaheeesmärkide saavutamiseks.

„Noortekeskus on mulle õpetanud, et alati on kuskil lahendus ja kõike tuleb võtta samm korraga.“ (N, 14, 6)

Paar noort on välja toonud ka konfliktide lahendamise; see kuulub samuti inimsuhete kategooriasse, nagu kirjeldab järgnev tsitaat:

„Vahepeal oli ka raskeid olukordi, mis arenesid kiiresti konfliktideks- need olid ka väga olulised mulle, sest sain nendega võimaluse olla lahendaja või sekkuja rollis. Tihtilugu olid kolleteks väikesed asjad nagu Xboxi üle vaidlemine või hoopis kibe ütlemine, mis tegi haiget ja arenes seejärel edasi suuremaks kähmluseks.“ (N, 17, 2)

Isikuomadused

Isikuomaduste kategooria sisaldab endas järgmisi isikuomadusi: enesekindlus, enesehinnang, paindlikkus (resilientsus), iseseisvus, algatusvõime, empaatiavõime (i.k. *self-confidence, self-esteem, resilience, autonomy, initiative, empathy*).

Hea tuju, rõõmus meel, teotahteline hoiak on iga inimese, ka noore jaoks, oluline osa psühholoogilisest heaolust. Ja vastupidi, depressiivne meeleolu, passiivsus, madal enesehinnang, ujedus tähendavad märgatavat langust elukvaliteedis. Päril suur hulk noori - 27 - on välja toonud oma meeleolu paranemise noortekeskuses käimise tulemusena. Mitmed on märkinud, et noortekeskuses käimine on muutnud neid enesekindlamaks, et nad on leidnud seal toetust, mida on vajanud.

Noortekeskuses käimine pakub paljudele võimaluse rääkida oma kooli- ja muudes elumuredest ning saada nendele probleemidele lahendusi. Noored mitte ainult ei saa end „tühjaks rääkida“, vaid lisaks sellele saavad nad konstruktivset nõu ja abi oma probleemiga tegelemiseks, kui noorsootöötaja aitab tal enda olukorrale lahendust leida.

„Kui mu elus on olnud mured, siis ma olen noortekeskuses saanud noorsootõtajale rääkida oma muredest. Noorsootõtaja on mind kuulnud ning oleme koos arutanud minu murede üle. Noorsootõtaja on läbi erinevate küsimuste aidanud leida mul õige lahenduse ja tema soovitatud mõtted on samuti tulnud mulle igati kasuks, kuidas murest vabaneda.“ (N, 14, 2)

Kolmanda aspektina on välja toonud noored, et noortekeskus muudab neid rõõmsamaks. Kui ka ei ole konkreetseid probleeme, mida lahendada, siis noortekeskuses viibimine, sealne õhkkond ja seltskond muudavad tuju paremaks.

„Siit saan alati häid emotsioone. Mulle väga meeldib siin käia, kuna siin on teine keskkond, hea vaheldus. Siin olles saan oma kooli ja kodu mured unustada.“ (N, 14, 2)

Kokkuvõtvalt võib öelda, et noortekeskuses käimine on noori muutnud enesekindlamaks, julgemaks ja parandanud nende meeleolu, tõstnud enesehinnangut ja eneseusku ning selle kaudu ka iseseisvust, sest nii on rohkem pealehakkamist, mis on vajalik erinevate asjade ellu viimiseks.

„Noortekas töötavad inimesed aitasid mul tagasi tuua usu iseendasse ning nad aitasid mind 'tagant lükata', et mu tollased mõtted teoks saaksid.“ (N, 18, 3)

Elukestev õpe ja karjääri planeerimine

Elukestva õppe ja karjääri planeerimise kategooriasse kuuluvad järgmised omadused: valmisolek õppida kogu elu, täita erinevaid rolle muutavas õpi-, elu- ja töökeskkonnas ning kujundada oma elu teadlike otsuste kaudu, sealhulgas teha mõistlikke kutsevalikuid.

Teadlike otsuste tegemiseks on vaja tunda nii ennast – enda võimeid, soove, eelistusi – kui ka erinevate tegevusalade iseloomulikke omadusi. Mõlemat võimalust pakub läbimõeldult korraldatud huvitegevus.

Erinevatest huvitegevuse võimalustest on noored vastustes nimetanud järgmisi:

- kokandusring (29 noort),
- piljard ja „pinks“ (= lauatennis) (13),
- ekstreemsport (12),
- fotograafia (8),
- muud igapäevaasokused nagu näiteks koristamine, tehnika kasutamine, viisakas käitumine (8),
- muusika (6),
- tants (5),
- joonistamine (4),
- arvutimängud (3).

Kokandusringis toimuva kohta on üks osaleja öelnud sellised sõnad:

„Kokandusringis on lõbus, sest juhendaja on tore. Seal olen saanud mitmeid asju teada, mida võib köögis teha ja mida mitte. Veel ka teenindamise kohta ja kohvikupidamise.“ (N, 13, 0,5)

Ekstreemspordiga tegeleja arvab nii:

„Minu kõige suurem muutus on see, et olen hakanud tegelema ekstreemspordiga. Tänu suurepärasele meeskonnale olen siiani tegelenud BMX rattasõiduga 3 aastat. Treeningud ja noortekas käimine on andnud mulle julgust juurde ja aidanud mind füüsiliselt ja vaimselt.“ (M, 14, 3)

17 noort on märkinud, et neil on noortekeskuses käimise tulemusel tekkinud parem arusaam oma elust ja tulevikust. Kas soovid realiseeruvad sellistena nagu nad praegu on, seda ette ei tea, aga sõnastatud eesmärgi olemasolu võimaldab teha samme selle poole; kui selgub eesmärgi mittesobivus, saab selle ümber sõnastada. Nendest 17st on 5 noort konkreetse tulevikuplaanina märkinud huvi noorsootöö vastu – nad kas soovivad tulevikus saada noorsootöötajaks või juba tegutsevadki noorsootöötajana.

„Ma olen rohkem iseennast tundma õppinud ja mõistnud, mida ma elult tahan või kuidas ma elada tahan. Kõik need üritused on mulle andnud alati kinnitust, et inimestes on kuskil midagi head ja kõik on võimalik, isegi kui tundub, et ei ole. Aga põhiliselt olen tõesti ennast avastanud ja ma olen väga tänulik kõigile, kes on sellesse panustanud.“ (N, 19, 2)

Enda tundmaõppimise valdkonnas on kindlasti esimesed töökogemused üheks oluliseks teetähiseks, mis võivad mõjutada suhtumist töötamise pikaks ajaks. Mitmed noored mainivad malevat kohana, kus nad on saanud esimese töökogemuse. Samas suvine töömalev ei ole neile olnud vaid töökogemuse saamise koht, see on olnud palju laiema tähendusega: malevast on nad leidnud ka sõpru-tuttavaid, saanud korraldamiskogemusi ning tervikuna meeldiva kogemuse.

„Sain ka uusi kogemusi füüsilise töö juures ning olen väga palju uut õppinud. Olen palju aktiivsem ja loovam. Eriti tore oli malev. Sain sealt raha ja uusi sõpru ning õppisin uue kaardimängu mis mulle meeldib.“ (M, 14, 2)

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus

Kodanikualgatuse ja ettevõtlikkuse kategoorias taotletakse õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks, kes mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning kodanikualgatuse tähtsust, tunneb end ühiskonnaliikmena ning toetub oma tegevuses riigi kultuurilistele traditsioonidele ja arengusuundadele.

Selles vanuses noorte jaoks tähendab kogukondlik ja ühiskondlik aktiivsus suures osas oma vahetus keskkonnas toimuvaid tegevusi. Enamik noori mõistab aktiivne olemisena pigem üritustel osalemist kui nende korraldamist. Samas ilmselt just korraldamiskogemused ja ise tegemine on see baas, millelt kujuneb hilisem kodanikuaktiivsus ja võimalik, et ka ettevõtjana tegutsemine. Kümmekond noort on kirjeldanud enda tegemisi ja muutumist noortekeskuses just selles plaanis. Nad on olnud aktiivsed mitme ürituste korraldamisel, on kuulunud ja/või kuuluvad noortekeskuse aktiivi hulka. Kuna aktiiv on korraldanud ka suvel töömalevaid, siis mitmed märgivad maleva korraldamise positiivseid kogemusi. Paar noort on olnud aktiivsed ka noortevolikogus. Seal tegutsemine on neile andnud esimesi kokkupuuteid kohaliku omavalitsuse juhtimisega. Kokkupuude vallajuhtidega on andnud arusaama, et kohaliku omavalitsuse tasandil on juhtimine keeruline. Selle mõistmine ise on juba märkimisväärne areng.

„Ma olen hakanud mõistma, et valla teemad on päris rasked ja, et me vald on muutuste teel.“ (M, 15, 2)

Tervis ja ohutus

Tervise ja ohutuse kategoorias on lood, milles peegeldub kujunemine vaimselt, emotsionaalselt, sotsiaalselt ja füüsiliselt terveks ühiskonnaliikmeks, kes on võimeline järgima tervislikku eluviisi, käituma turvaliselt ning osalema tervist edendava keskkonna kujundamises.

Tervise ja ohutuse kategooriasse liigitatavaid vastuseid oli 8 ehk võrreldes koguarvuga mitte eriti palju. Peamiselt mainiti harjumusi ja käitumisi, mille vähendamine mõjub tervisele soodsalt: arvutimängude mängimise vähenemine, telefonis kasutamise vähenemine, suitsetamise ja alkoholi joomise vähenemine. Mõnes vastuses oli märgitud ka tervist reeglina tugevdavate harjumuste ja käitumisviiside kasvu, nagu näiteks rohkem liikumist. Terviskäitumise muutusi illustreerivad kaks järgnevat tsitaati:

„Olen joomisest, suitsetamisest ja kõikidest sihukestest asjadest lahti. Leidsin inimesed, kes hoolivad ja aitasid minul sellest lahti saada.“ (M, 14, 2)

„Olen nüüd tervislikum ja ei istu enam kodus arvuti taga. Siia ja siit koju jalutamine on ka trenn. Soovitan paljudel nii teha.“ (M, 16, 1)

Mõistagi seostuvad selle kategooriaga lisaks vastustele, kus otseselt mainiti tervist ja tervisekäitumist, ka huvitegevuse kategoorias välja toodud sportlikud tegevused nagu näiteks ekstreemsport ja tants, aga miks mitte ka suvine töömalev.

Analüüsi kokkuvõtteks

Kõige suurem osa vastajaid oli enda puhul märganud suhtlemisega seotud muutusi: nende sõnul oli noortekeskuses kogetu tulemusel kasvanud julgus, suhtlemisoskus, sõprade-tuttavate arv.

Kasvanud olid ka suhtlemisoskused, mille alla kuuluvad näiteks planeerimisoskus, koostööoskus, esinemisoskus, aga ka konfliktide lahendamise oskus.

Isikuomaduste valdkonnas toodi välja meeolelu paranemist, enesekindluse ja algatusvõime kasvu, erinevate olukordadega hakkamasaamise võime kasvu.

Elukestva õppe ja karjääri planeerimise valdkonnas tuli kõige arvukamalt vastuseid seoses huvitegevuses osalemisega ja selle hulgast omakorda oli suurim osakaal vastuseid seoses kokandusega. Üldiselt õppisid noored enda sõnul nii praktilisi oskusi kui ka said teada midagi konkreetsete tegevuste kohta. Arvestataval osal on noortekeskuses kogetu aidanud paremini endast aru saada ning töö- ja haridusalast tulevikku planeerida.

Kodanikualgatuse kontekstis on oluline see, et osadel noortel olid tekkinud esimesed kogemused projektide, organisatsiooni ja ka kohaliku omavalitsuse juhtimise kontekstis. Hilisemas elus võivad need edasi areneda laiemaks ühiskondlikuks aktiivsuseks.

Tervise ja ohutuse valdkonnas, kuhu kuuluvaid vastuseid oli andnud suhteliselt väike arv noori, märgiti nii halbade käitumisviiside vähenemist kui positiivsete käitumisviiside arengut.

Lugude analüüs on käesolevas väljaandes esindatud lühendatuna. Nii kogupikkuses analüüsi kui noortelt kogutud lugude koondtabelit säilitab Eesti Noorsootöötajate Kogu.

SOOVITUSED

Käesolev väljaanne teeb kokkuvõtte noortekeskuste mõju hindamise projektist, milles osales kaheksa omavalitsust. Samas on projekti aluseks nii rahvusvaheline koostöö kui erinevad varasemad Eestis teoks saanud algatused, mistõttu ka selle üsna väikese haardega kogemuse põhjal võib anda nii kohalikele omavalitsustele, noortekeskustele kui noorsootöötajatele mõned soovituselised noortekeskuste mõju hindamise tõhusaks korraldamiseks.

Kohalikule omavalitsusele

Esimene soovitus kohalikule omavalitsusele on sõnastada ootused noortekeskuse rollile piirkonnas ning alles sellele toetudes kujundada noortekeskuste mõju hindamise põhimõtted. Noortekeskuste teenus ei ole riigi tasandi õigusaktides üheselt paika pandud, seega saab kohalik omavalitsus ise määratleda, milleks selles piirkonnas noortekeskust vajatakse - näiteks kas see on üldhariduskooli pikapäevarühma aseaine või noorte täiskasvanute aktiveerimiskeskus. Projektis osalenud Tartu linn on kehtestanud noortekeskuste teenusekirjelduse³⁴, seades selles keskuste tegevuste vanusefookuseks teismelised ning kirjeldades oodatavad tegevuskomponendid ja -mahud. Hindamine saab järgneda selgesõnalisele ja avalikult teada olevale keskuste rollile. Selle projekti raames kasutatud mudel sobib põhimõtteliselt iga eesmärgiga keskuste hindamiseks, kuid noortelt kogutud lugusid tuleb noortekeskuste töötajate ja peegeldusrühma poolt protsessi II-IV etapis analüüsida noortekeskusele seatud eesmärkide vaatenurgast.

Teine soovitus on hindamise järel toetada noortekeskuste muutuste elluviimisel. Igaks muutuseks on vaja ressursi – töötajaid, füüsilist keskkonda, raha. Muutuste elluviimise tegevuskava tähendab kas millegi teisiti tegemist olemasolevate ressursside raames (st millestki loobumist, et teha midagi uut) või siis ressursside lisamist, et säilitada olemasolev ja samas teha midagi uut.

Noortekeskusele

Esimene soovitus on suhtuda hindamisse põhjalikult ja pühenduda võrdväärse tähelepanuga igale etapile. Enne praeguses ülevaates kirjeldatud meetodil noortekeskuste mõju hindamist on vaja varuda aega valmistada noorsootöötajad ühise koolituse ja aruteluga niimoodi ette, et lugude kogumine üks-ühele suhtluses noortega hästi õnnestuks. Noorte lood on sisendiks järgnevatele etappidele ning seega on nende ausus ja põhjalikkus kriitilise tähtsusega. Ent oluline on ka nende lugudega põhjalikult tööd teha noorsootöötajatega omavahel nii enne kui pärast peegeldusrühma tagasisidet. Peegeldusrühm kui sidusrühmade esindajate kogu annab väärtusliku ülevaate sellest, milleks kogukond ja koostöövõrgustik noortekeskust vajab. Tuleb olla tähelepanelik, et hoog ei raueks enne viimast etappi

ehk et realiseeruks idee muutust loovast hindamisest. Mõju hindamise tulemusena on tähtis langetada valikud, millest tegevuses loobuda, mida säilitada ja mida uut teha.

Teine soovitus on korraldada noortekeskuse hindamine nii, et sellest protsessist jääb algusest peale kirjalik jälg. See annab võimaluse võrrelda muutuseid aastate lõikes ning anda pooleliolevad arendused töötaja vahetumisel edasi.

Noorsootöötajale

Esimene soovitus on vestelda kõigiga, mitte oma lemmikutega, kes annavad kindlasti positiivset kinnitust. Oluline õppimise koht noorsootöötaja jaoks on see, kui mõnd tegevust või algatust mitte ükski noor ei märka ega tähtsaks pea või kui noor ütleb, et mitte midagi pole tema elus tänu noortekeskuses käimisele muutunud. Tähtis on pöörata tähelepanu, et vestluskaaslaste seas oleks ka neid, kes ei ole kohe innukad oma kogemust arutama. Maksab võtta aega ja luua ka hea füüsiline keskkond (privaatne eraldatud ruum või kahekesiolemise hetk suuremas ruumis), et noor avaneks. Senised kogemused näitavad, et neidude lood on pikemad – võimalik, et seetõttu tuleb eriliselt meeles pidada vajadust julgustada noormehi oma lugu jagama.

Teine soovitus on analüüsida koos kolleegidega noorte lugusid lisaks mõnele üldisemale raamistikule (nagu selles ülevaates kirjeldatud projektis eluuskused või õppekava läbivad teemad) või mõne sellise üldise raamistiku asemel noortekeskuse ja noorsootöötajate poolt endale seatud eesmärkide kontekstis. Näiteks seekordsest projektikogemusest selgus, et osa eluuskuste arendamise või õppekava läbivate oskuste teemasid ei ole noortekeskustes kas üldse käsitletud või nende käsitlemine ei ole noorte poolt teadvustatud. Kui kasutada noortega töötades erinevaid õpikogemuse analüüsi meetodeid, näiteks rahvusvahelise projekti lõppedes Erasmus programmi poolt soovitatavat Noortepassi³⁵, siis on noored edaspidi ka mõju hindamise lugusid jagades teadlikumad endaga toimuvast ning omavad vajalikku sõnavara oma kogemusest rääkimiseks.

Lõpetuseks

Noortekeskuste hindamisel muutuste märkamise lähenemisviisi kasutades nagu kirjeldatud siinses kokkuvõttes on kolm eeldust: esiteks et muutus toimub, teiseks et noor märkab seda ja kolmandaks et noor oskab ja tahab seda muutust sõnastada. Kõik järgmised etapid toetuvad noorte lugudele. Seega toimib see lähenemisviis hästi siis, kui noor on tunnetuslikult ja keeleliselt küps ning tal on valmidus usalduslikuks vestluseks noorsootöötajaga. Lapsealiste, kinnise loomuga, keelelise või vaimse arengu mahajäämusega noorteni on sellise lugude jagamise keskse meetodiga keeruline jõuda.

³⁵ <https://www.youthpass.eu/en/> Link kontrollitud mais 2021

Noortekeskuse mõju hindamisel muutuste märkamise lähenemisviisi kasutades on ka see puudus, et suure tõenäosusega kuuleb noorsootõtaja vaid positiivseid lugusid. Samuti ei saa ta üldse midagi teada nende noorte mõtetest, kes veel või enam noortekeskuses ei käi. Seega on see lähenemisviis kindlasti ebatäiuslik, et kohalike noorte erinevaid ootusi ja vajadusi tundma õppida.

Hoolimata mitmest puudusest on muutust loova hindamise mõju kindlasti positiivne. See lähenemisviis aitab:

- noorsootöö arendajatel mõista, mida tähendab noortekeskuse tegevustes osalemine noorte jaoks;
- noortekeskusel parendada oma tööd;
- noortel harjutada eneserefleksiooni;
- noorsootõtajatel harjutada noortega toimuvate muutuste analüüsi;
- sidusrühmadel tutvuda noorte lugudega, noortekeskuse rolliga neis lugudes ja selle kaudu noortekeskuse väärtusega kogu- ja ühiskonnas.

Seega on tegu mitmekülgsest kasuliku ettevõtmisega, mida on soovitatav noortekeskustes iga-aastaselt korrata.